

ОФИЦЕРНИНГ ПЕДАГОГ СИФАТИДАГИ ФАОЛИЯТИДА МУЛОҚОТ ВА МУНОСАБАТЛАРНИНГ ЎРНИ

Камалов Нозим Касимжанович

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚУРОЛЛИ КУЧЛАРИ

АКАДЕМИЯСИ КАФЕДРА ЎҚИТУВЧИСИ

E-mail: kamolov@com.uz

Аннотация: Ушбу мақолада офицернинг педагог сифатидаги фаолиятида мулоқот ва муносабатларнинг ижтимоий ҳаётдаги ўрни қонуниятлари ҳақидаги масалалари кенг тарзда ёритилган.

Калит сўзлар: офицер, фаолият, педагогика, ҳарбий, инсон, таълим, муносабат, мулоқот.

Аннотация: В данной статье широко освещены вопросы роли общения и взаимоотношений в общественной жизни в деятельности офицера-педагога.

Ключевые слова: офицер, деятельность, педагогика, военный, человек, воспитание, отношение, общение.

Abstract: This article widely covers the role of communication and relationships in public life in the activities of an officer-teacher.

Key words: officer, activity, pedagogy, military man, person, education, attitude, communication.

Инсоннинг ўзини қуршаб турган олам билан ўзаро биргаликдаги ҳаракати одамлар ўртасида уларнинг ижтимоий ҳаёти ва энг аввало, турли фаолияти жараёнида таркиб топадиган объектив муносабатлар тизимида юз беради.

Объектив муносабатлар ва алоқалар (боғланганлик, бўйсунганлик, ҳамкорлик, ўзаро ёрдам муносабатлари ва бошқалар) ҳар қандай реал гуруҳда муқаррар ва қонуниятли тарзда юзага келади.

Муносабат одамлар ўртасида биргаликдаги фаолият эҳтиёжларидан келиб чиқадиган боғланишлар ривожланишининг кўп қиррали жараёнидир.

Муносабат қонуниятларини билиш ҳамда муносабат ўрнатиш малакалари ва қобилиятларини ривожлантириш офицер учун муҳим аҳамиятга эга. Негаки, унинг касбига кўра педагогик фаолиятининг вазифаси ҳам ўз бўйсунувчиларини, хизматдошларини ўзи билан биргаликдаги фаолиятга самарали жалб қила билиш, таълим-тарбиянинг, ҳарбий хизматнинг мақсадлари ва вазифаларига жавоб берадиган тарздаги ўзаро биргаликдаги ҳаракат ва ўзаро ҳамжиҳатликни йўлга қўя олиш, яъни ахборот айирбошлаш, ўқув-тарбиявий таъсир кўрсатишдан иборат бўлган тўлақонли педагогик муносабатни ўрната олиш ва шунинг воситасида педагогик вазифаларни муваффақиятли ҳал қилишдан иборатдир. Бунда офицернинг педагог сифатидаги энг етакчи ва нуфузли фаолиятларидан бири мулоқотдир.

Тўлақонли таълим-тарбия фаолиятини амалга ошириш учун педагогдан бўйсунувчиларнинг индивидуал-психологик хусусиятларини, хизмат фаолиятининг хусусияти, билими савияси, хизмат ва ҳаётий тажрибасини, миллий урф-одатлар, анъаналар, халқимизнинг ўзига хос хусусиятлари ва турмуш тарзи, инсонлар ўртасидаги муносабатларнинг хусусиятларини, мулоқотнинг турлари ва шаклларини чуқур билиши талаб қилинади. Шуларни чуқур билган ва эътиборга олган ҳолда амалга оширилган педагогик жараёндагина олдинга қўйилган таълим ва тарбия мақсадларига эришиш мумкин бўлади

Мулоқот одамлар амалга оширадиган фаолиятлар ичида етакчи ўринни эгаллаб, у инсондаги энг муҳим эҳтиёжни – жамиятда яшаш ва ўзини шахс деб ҳисоблаш билан боғлиқ эҳтиёжини қондиради. Шунинг учун унинг ҳар бир инсон учун аҳамияти каттадир.

Мулоқот одамларнинг биргаликдаги фаолиятлари эҳтиёжларидан келиб чиқадиган турли фаолликлари мобайнида бир-бирлари билан ўзаро муносабатларга киришиш жараёнидир. Яъни, ҳар бир шахснинг жамиятда адо этадиган ишлари (меҳнат, ўқиш, хизмат, ўйин, ижод қилиш ва бошқалар) ўзаро муносабат ва ўзаро таъсир шаклларини ўз ичига олади. Чунки ҳар қандай иш одамларнинг бир-бирлари билан тил топишишни, бир-бирларига турли хил маълумотлар узатишни, фикрлар алмашишни ва шу каби мураккаб ҳамкорликни талаб қилади. Шунинг учун ҳам ҳар бир шахснинг жамиятда тутган ўрни, ишларининг муваффақияти, обрўси унинг мулоқотга кириша олиш қобилияти билан бевосита боғлиқдир.

Бир қарашда осонга ўхшаган шахслараро мулоқот жараёни аслида жуда мураккаб жараён бўлиб, унга одам ҳаёти мобайнида ўрганиб боради. Мулоқот психологик жиҳатдан жуда мураккаб жараёндир. Психологик адабиётларда кўрсатилишича, мулоқотга бир вақтнинг ўзида қуйидагилар қиради:

- а) индивидларнинг ўзаро таъсир жараёни;
- б) индивидлар ўртасидаги ахборот алмашинуви жараёни;
- в) бир шахснинг бошқа шахсга муносабати жараёни;
- г) бир кишининг бошқаларга таъсир кўрсатиш жараёни;
- д) бир-бирларига ҳамдардлик билдириш имконияти;
- е) шахсларнинг бир-бирларини тушуниши жараёни ва ҳ.к.

Психологик-педагогик адабиётларда кўрсатилишича, мулоқотнинг турли шакллари ва босқичлари мавжуд.

Биринчи босқич одамнинг ўз-ўзи билан мулоқотидир. Одам озгина бўлса-да ўзини англаса, у ўз-ўзига кўрсатмалар бера олади. Одамнинг ўз-ўзи билан мулоқоти аслида унинг бошқалар билан мулоқотининг характерини ва ҳажмини белгилайди.

Иккинчи босқич бошқалар билан мулоқот. Бир қарашда бошқалар билан мулоқот қилиш жуда осонга ўхшаб кўриниши мумкин. Лекин атрофимиздаги инсонларга назар ташласак, ҳамманинг мулоқотга киришувчанлиги ҳар хил. Кимдир бошқалар билан тезда тил топишиб кетади, ўзининг таъсирини ўтказа бошлайди. Бошқа биров эса бу

жараёни амалга оширишда қийинчилик сезади. Агар одам ўз-ўзи билан мулоқот қилишни одат қилиб олиб, доимо жамиятдан ўзини четга тортиб, тортиниб юрса, демак, у бошқалар билан суҳбатлашишда, тил топишишда жиддий қийинчиликларни бошдан кечиради. Шунинг учун педагог ўзида бошқалар билан мулоқот қилиш малакаларини шакллантиришга жуда катта эътибор қаратиши лозим.

Учинчи босқич авлодлар ўртасидаги мулоқотдир. Авлодлараро мулоқотнинг борлиги туфайли ҳар бир жамиятнинг ўз маданияти, маданий бойликлари, кадриятлари мавжуд бўладики, бунинг аҳамиятини тушунган инсониятнинг энг илғор вакиллари уни доимо кейинги авлодлар учун сақлаб келадилар ҳамда таълим, тарбия ва кундалик мулоқот жараёнида уни авлоддан-авлодга узатадилар.

Мулоқотнинг ҳаётимиздаги шакл ва кўринишлари турлича. Унинг ҳар бир шахснинг ҳаётий вазиятларга мос келадиган, ўша вазиятлардан келиб чиқадиган кўринишлари ва турлари ҳақида гапириш мумкин. Лекин умумий ҳолда, ҳар қандай мулоқот ё расмий, ё норасмий тусда бўлади.

Расмий мулоқот одамларнинг жамиятда бажарадиган расмий вазифалари ва хулқ-атвор нормаларидан келиб чиқади. Масалан, раҳбарнинг ўз кўл остида ишлаётган ходимлар билан мулоқоти, командир (бошлиқ)нинг ўз бўйсунувчилари билан мулоқоти, ўқитувчининг ўқувчилар билан мулоқоти ва ҳоказо.

Норасий мулоқот – бу одамнинг шахсий муносабатларига асосланади ва унинг мазмуни ўша суҳбатдошларнинг фикр-ўйлари, ният-мақсадлари ва эмоционал муносабатлари билан белгиланади. Масалан, дўстлар суҳбати, поездда узоқ сафарга чиққан йўловчилар суҳбати, хизматдан ташқари вақтда ҳарбий хизматчиларнинг дўстона суҳбати, спорт, мода, шахсий муносабатлар борасидаги мунозаралари ва ҳоказо.

Хулоса ҳар бир мулоқот турининг ўз қонун-қоидалари, таъсир усуллари ва йўл-йўриқлари борки, уларни билиш ҳар бир киши, айниқса ўз хизмат фаолиятининг хусусиятига кўра одамлар билан доимо мулоқотда бўладиганлар учун муҳим аҳамият касб этади.

Фойдаланган адабиётлар рўйхати:

1. Н. Толибов. Совершенствование методики развития профессиональной компетентности будущих летчиков-инженеров автореф. дис...доктора философии (PhD) по пед. наук: 13.00.05 – Теория и методика профессионального образования. Ташкент - 2021. – 22с.
2. Акрамова Ш. Ҳарбий педагогика. Олий ҳарбий таълим муассасалари учун. Т.: Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси Ҳарбий-техник институти, 2021. - 295 б.
3. Иноятов И.Ю., Абилов М.Х. Ватан ҳимояси – муқаддас бурч. – Т.: Ўзбекистон нашриёти, 2001. – 81-93-б.

4. Муслимов.Н.А. Ҳарбий таълим ўқитувчисини касбий шакллантиришнинг назарий-методик асослари: Пед. фанл. докт. ... дисс. Т.: 2007. – 349 б.